

כבוד הגוף: מהי חשיבות הקבורה באדמה?

רבנים נשאלים לפעמים שאלות קשות וכזו היא השאלה שקיבל הרב יצחק זילברשטיין מבני ברק מתושב עירו (והערב נא חלק ב): אותו אדם היה ילד בשנות המלחמה הנוראה בפולין, אימו נהרגה בידי הנאצים ימ"ש ואביו מצא מסתור בבית שכנה שאינה יהודייה. כדי להיעלם מעיני הנאצים הם הציגו עצמם כנשואים ואולם במשך הזמן עברו לחיות יחד והיא ילדה בן נוסף - שאינו יהודי.

אחרי המלחמה לקח האב את האישה ושני הילדים והיגרו לאמריקה והתעשר. הוא, הבן הגדול, לא מצא את מקומו שם ועלה לארץ וחי חיים יראי שמים. והנה חלפו השנים והוא קיבל מכתב מאחיו הגוי: האב נפטר והשאיר לשניהם ירושה חלומית בסך חמישים מיליון דולר. עשרים וחמש מיליון לכל אחד, לא מעט בשביל תושב בני ברק...

האיש המריא לארצות הברית, אבל בראשו פעמה סוגיה דחופה מהירושה: לסדר קבורה יהודית לאביו. עד שהגיע התברר כי האח קנה קבר בבית העלמין הנוצרי ליד מקומה של האישה. פרץ ביניהם וויכוח סוער: זה אומר 'אבא שלי יהודי וייטמן בבית עלמין יהודי' וזה אומר 'אבא שלי חי עם אישה נוכרייה וייטמן על ידה'. כך נוצר 'משפט שלמה' מודרני והפעם על גורלו של המת...

בהליך בוררות בבית המשפט העלו השופטים את הפתרון "גזור". לשרוף את גופת האב רח"ל ולחלק את האפר בין שני מקומות הקבורה... הבן נכנס לדילמה יותר קשה מהראשונה. אחרי וויכוחים עלה בדעתו הפתרון הישן והטוב. הוא הציע לאחיו \$50,000 מחלקו בירושה תמורת קבורת האב בחלקה יהודית. האח הגיב בהצעה משלו: "אסכים רק אם תוותר על כל חלקך בירושה".

כעת פנה אל הרב זילברשטיין ונפשו בשאלתו: האם עליו להוציא 25 מיליון דולר כדי להביא את אביו לקבר ישראל? תשובתו של הרב מפתיעה: "כן", משום שנפסק בשולחן ערוך (חו"מ סימן רנג סעיף לא) שדמי הקבורה נגבים מכספי האב ורק אחר כך מחולקת הירושה. הפרישה שם מסביר שממונו של האב "משועבד לקחת ממנו צרכי קבורתו" והחוב קודם לירושה. [הדבר דומה לחוק המקובל שאם הותר האב חובות לבנק, הם נגבים ראשונים מכספי הירושה לפני החלוקה לילדים].

כמובן, כדרכו של פסק הלכתי, הנושא ראוי לביורור נפרד¹ ואין זה ענייננו במסגרת זו, אבל סיפור על קבורה ב-25 מיליון דולר פותח את השאלה הגדולה שהיא נושא עיוננו: למה עושה היהדות עניין כה גדול מקבורת הגוף באדמה? למה נקבעו הלכות שמחייבות מתן כבוד לגוף המת כמעט כמו לאדם חי? אסור לעכב את הקבורה משום הלנת המת, אסור ברמה העקרונית לבצע ניתוחים בגוף המת ואסור גם אחרי אלפיים שנה לפתוח את הקברים בצורה שתגרום פגיעה בעצמות?

החשיבות הקיצונית שמעניקה היהדות לכבוד הגוף, הגיעה לשיא הרואי לפני מספר שנים: חודש מאי 2004, חיילי חטיבת "גבעתי" פעלו לפיצוץ מנהרות ב"ציר פילדלפי", הגבול בין רצועת עזה (שהייתה אז בשליטה ישראלית) למצרים. טרקטור חפר באדמה וחיילים שפכו חומר נפץ לתוך החפירה כדי לפגוע במנהרות. לפתע נשמע פיצוץ. טיל RPG שנורה מרפיח, פגע ברכב הנגמ"ש שהוביל את החיילים. קצין וארבע לוחמים נהרגו וחלקי חמש הגופות התפזרו למרחק החולות בציר פילדלפי.

החברים מגבעתי סירבו להשאיר את חלקי הגופות מפוזרים בחול. 30 חיילים ביחד עם אנשי הרבנות הצבאית זחלו באחת מנקודות החיכוך המסוכנות בעולם ובמשך שלושה ימים חיפשו אחרי איברי חבריהם. הם התקדמו צעד אחר צעד, הראשונים חפרו עם הידיים והבאים בתור הפכו את האדמה וחיפשו בתוכה. תוך כדי החיפוש הותקפו החיילים בטיילים ונהרגו עוד שני חיילים שאבטחו את המבצע מאחור, אבל הצעירים סירבו לוותר עד השלמת האיסוף.

¹ http://beinenu.com/sites/default/files/alonim/90_05_79.pdf, ושם מקשה שהאב (שגדל כיהודי שומר תורה ומצוות ויודע חומרת חיים עם נוכרייה) וחי עימה עשרות שנים ואף ביקש להעביר חצי מירושתו לבנו הנוכרי, הוא מומר לדבר עבירה שאין חובה להתעסק בקבורתו, ועכ"פ לא להוציא סכום עצום כזה.

וכאן עולה השאלה: עבור מי מוסרים נפש? הרי עם כל הקושי לומר זאת, החיים הפכו להיסטוריה והגוף סיים תפקידו? הגוף אינו אלא לבוש העוטף את הנפש, בגד המקיף את החיים ולאחרי המוות הוא אינו מודע ואינו מרגיש אם מונח באדמת הר הזיתים בירושלים או במקום פחות חשוב?²

אנו נדרשים לכך השבוע, משום שפרשת "חיי שרה" מעצימה מושג חדש שלא הוזכר עד כה: קבורה בכבוד. אף שאחרי חטא עץ הדעת נאמר "מעפר באת ואל עפר תשוב" ואפשר להניח שמאז נקברו המתים באדמה ולא נותרו מאכל לעוף השמים ח"ו, בכל זאת לא התייחסה התורה לקבורה עצמה. פרשת "חיי שרה" מספרת סיפור חדש שלא הכרנו: אברהם אבינו מנהל מסע שתדלנות עקשני ומשלם מחיר מופקע במטרה לקבור את שרה מתוך כבוד מקסימלי.

ואף שפתיחת השיעור היא קודרת, אבל המשכו יהיה מרומם ומניע לפעולה ביחס לחיים עצמם: מהי משמעותו של הגוף? ומהי תפיסת היהדות על החומר, העצמות והבשר שהם בעצם אנחנו?

ב. החיים של אברהם אבינו היו מלאי הישגים, עוד בחייו זכה להתקשר עם ה' ולחולל מהפכה רוחנית. ככל שחולפות השנים מתברר כי הוא האיש המשפיע בהיסטוריה: 4 מיליארד איש – יהודים ולהבדיל נוצרים ומוסלמים – הם זרעו וכולם מאמינים באמונתו בא-ל אחד. כל ברכות ה' אליו התגשמו.

ואולם זה קרה לאט, ובדרך עבר אברהם מסלול אתגרים ומהמורות. המשנה אומרת "עשרה ניסיונות התנסה אברהם", הפירוש הפשוט הוא שהניסיונות התחילו ב"לך לך" והסתיימו ב"לך לך". הראשון היה "לך לך מארצך" ואילו האחרון היה "ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה על אחד ההרים".

אולם רבינו יונה מגירונדי, הפרשן הגדול על התלמוד ומחבר הספר "שערי תשובה", חולק ומפרש אחרת: הניסיון האחרון היה קבורת שרה. גם אחרי עקדת יצחק, התנסה אברהם בעוד ניסיון מטלטל שאפילו העקדה לא הכינה אותו אליו. שוב עמדה אמונתו בפני מבחן מסעיר.

1. אבות ה,ג: עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם - רבינו יונה לאבות שם: התשיעי - עקדת יצחק בנו ... שהיה הניסיון גדול לקחת בנו להעלותו עולה. העשירי - קבורת שרה, שנאמר לו (לעיל יג,יז) 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה' וכשמתה אשתו לא מצא מקום לקברה עד שקנאו בדמים מרובים ולא הררה בדבר זה.

אחרי ההתעלות הרוחנית האדירה אליה הגיע בעקדה, ואחרי שקיבל שבועה "כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך יחידך... והתברכו בזרעך כל גויי הארץ" – מגלה אברהם כי עליו להתרפס, לכרוע ברך ולשלם מחיר מופרז לאותם "גויי הארץ" כדי להעניק לאשתו כבוד אחרון.

כדי להבין עד כמה היה הניסיון פוגעני עבור אברהם, עלינו לעיין היטב באריכות פסוקי הפרשה הפותחים את פרשת חיי שרה. חשובי המפרשים לדורותיהם התפלאו אותה פליאה:

2. מלבי"ם: למה האריך בסיפור זה? מה יושיענו לתורה ולתעודה?

18 פסוקים מקדישה התורה לתאר את המשא ומתן בדרך לקניית מערת המכפלה. וכל אחד עומד המום: 18 פסוקים על משא ומתן שלא מלמד שום הלכה ודין?! פרשת "עשרת הדברות" שמהווה את הבסיס לכל החיים היהודיים תופסת 14 פסוקים ואילו משא ומתן קנייני – 18 פסוקים!?

² היה זה (להבדיל) דיוגנס, הפילוסוף היווני, שאמר לתלמידיו כי הם רשאים להשליך את גופתו בשדה. הם הזדעזעו: 'אבל עופות השמים ינקרו את גופך'. אמר להם: 'אז תשאירו בידי מקל להיאבק בהם'. אמרו: "אבל תהיה מת?". –"נו", ענה להם, "אז מה אכפת לי מה יקרה עם גופי?".

האבן עזרא טוען כי הפרשה רוצה לתאר את מעלת ארץ ישראל, שאברהם התעקש לקבור בה את שרה. אבל הרמב"ן מקשה שאינו מבין למה דווקא זה מפאיר את הארץ?

המדרש מציע גישה אחרת שמהווה המשך כואב לדברי רבינו יונה הנ"ל. אריכות הדברים היא לרמז למסכת ההכנעה והתלאות שעבר אברהם בדרך לקבל חלקת קבר מכובדת בארץ ישראל – אותה ארץ שכבר הובטחה לו מפורשות מהקב"ה כמה פעמים.

מדרש הגדול: בוא וראה ענוותנותו של אברהם אבינו שהבטיחו הקב"ה לתת לו ולזרעו את הארץ עד עולם ועכשיו לא מצא קבורה אלא **בדמים מרובים**, ולא הרחרחר אחר מדותיו של הקב"ה ולא קרא תגר, ולא עוד אלא שלא דיבר עם יושבי הארץ אלא **בענווה**, שנאמר 'גר ותשוב אנכי עמכם'.

הבה נעבור היטב על הפרק ונעקוב אחרי מסע השתדלנות שניהל אברהם כדי לקבל את הקרקע. הפרק מורכב משלושה סבבי משא ומתן: בהתחלה פונה אברהם אל "בני חת", אלו היו תושבי חברון בכלל או נציגות של מועצת העם ומבקש מהם לקבל בחינם "אחוזת קבר".

בראשית כג: ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני חת לאמר: גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני - **רש"י:** 'גר ותושב' - גר מארץ אחרת ונתישבתי עמכם, 'אחוזת קבר' - אחוזת קרקע לבית הקברות.

אברהם מפציר בהם שאמנם במקורו הוא "גר" מחוץ לארץ, אבל עכשיו הוא כבר "תושב" שראוי לזכויות. הוא מבקש לקבל בחינם "אחוזת קבר" וההדגשה היא "אחוזת" - שטח אדמה שהוא יכול להפריד אותו משאר בית העלמין ולהופכו למקום קבורה פרטי ("קבר ישראל").

אבל הם **מסרבים לו**. הם אמנם פותחים במילים יפות, אבל זה רק פתיח דיפלומטי **לדחיית הבקשה**. **יענו בני חת את אברהם לאמר לו: שמענו אדני, נשיא אלוקים אתה בתוכנו, במבחר קברינו קבר את מתך, איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבר מתך.**

הם מזמינים אותו להיכנס לבית העלמין הציבורי ולבחור לו כל חלקת קבר שירצה, בדיוק כמו כל אזרח שזכאי לקבל קבורה מביטוח לאומי, אבל הם מסרבים להעניק שטח אדמה שיהפוך לבית עלמין פרטי. לאברהם אין ברירה והוא עובר לשלב השני במסע השתדלנות. הוא **משתחוה להם** ומבקש לפגוש את הדמות הבכירה בשטח, עפרון בן צוחר שהיה ראש העיר – והפעם מציע **תשלום מלא**.

ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת ... אם יש את נפשכם לקבר את מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צוחר: ויתן לי את מערת המכפלה ... אשר בקצה שדהו בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחזת קבר ... ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת לכל באי שער עירו לאמר: לא אדני שמעני, השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה לעיני בני עמי נתתיה לך קבר מתך.

עפרון נעתר לעצם הבקשה, אבל מצהיר כי יעניק את המערה והשדה **בחינם**. אולם אין כאן רוחב לב, אלא להיפך: זו טקטיקת משא ומתן ידועה כדי ללכוד את אברהם במלכודת דבש ולגרום לו להצהיר שוב בעקשנות שהוא רוצה לשלם וכך יוכלו להפיל עליו את המחיר המופקע. הדבר נלמד מהעובדה שעפרון אומר שלוש פעמים "נתתי... נתתיה... נתתיה" ואולם מי שרוצה לכבד במתנה, אינו מדגיש שלוש פעמים שמדובר במתנה וכך גורם להשפלת המקבל שזקוק לחסד הנותן.

אחרי שאברהם עובר לשלב השלישי ומתעקש לשלם, נוחת עליו המחיר המטורף: "ארבע מאות שקל כסף", וכאן נשים לב לגזלה שהכתה לו בכיס. בפרשת וישלח מסופר שיעקב קנה **במאה קשיטה** חלקת שדה ענקית בשכם שהספיקה לו ולכל משפחתו (נשיו ואחד עשר ילדיו) ולכל עדרי החי העצומים שהביא מלבן. הגמרא (ראש השנה כז,ב) אומרת שקשיטה היא "מעה כסף" ועשרים וארבעה מעה הם שקל כסף אחד. הוי אומר שמאה קשיטה הם **ארבעה שקלי כסף** וארבע מעות. וכאן מבקש עפרון על מערת קבורה אשר "בקצה שדהו" (ביטוי שמעיד על פחיתות הקרקע) **ארבע מאות שקלי כסף**, פי **מאה** מהמחיר ששילם יעקב על חוות הענק בשכם. (כמו שחוה חקלאית (farm) בטקסס תעלה מיליון דולר ואילו חלקת קבר קטנה במנהטן תעלה מאה מיליון).

התורה קוראת כאן ל"עפרון" בשם "עפרן" חסר וואו, כי "עפרן" הוא בגימטרייה 400, כמו 400 השקלים שתבע מאברהם וזו גם הגימטרייה של המילים "רע עין", תאב בצע שאינו מכיר נדיבות מהי.

בראשית כג, טז: וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרן את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר - כלי יקר: 'לעפרן' חסר ו"ו, כתב בעל הטורים לפי שהיה רע עין ועפרן עולה למספר 400 בגימטריה 'רע עין'... תדע כי מצינו בארבע מקומות מספר ד' מאות אצל בעלי עין רע. א: עפרון שהיה רע עין לקח ד' מאות שקל כסף, ב: אחי יוסף שהייתה עינים רעה באחיהם הצדיק והתקנאו בכתונת הפסים והתגלגל הדבר וירדו למצרים והיו ד' מאות שנה בגירות ועיניו. ג: עשו רעה עינו באחיו יעקב ונתקנא בו על הברכות ועל כן בא עשו וארבע מאות איש עמו. ד: נבל הכרמלי היה איש כילי ורע עין כנודע, על כן בא עליו דוד עם ארבע מאות איש לשלם לו כמדתו.

ובכל זאת לא נשבר אברהם ולא שינה תוכניות, הוא שלף את הארנק והעניק לשרה את הכבוד המקסימלי שהיה יכול לתת: להיטמן **במערת המכפלה**, מקום קבורת אדם וחווה, אבות האנושות³.

השאלה היא: מהי חשיבות הקבורה בכבוד? הרי אין בכך הבדל עבור הגוף חסר החיים?

השאלה מתחזקת בהמשך החומש, כשיעקב מפציר ביוסף "אל נא תקברני במצרים" אלא תשא אותי אל קבורת אבותי במערת המכפלה. עוד מובא בספר ויקרא כי כהן גדול שאינו נטמא אפילו לקרוביו הראשונים, נטמא לקבורת מת מצווה המושלך בדרך ואין לו קוברים. מעבר לכך מובא בהלכה כי האונן פטור ממצוות וברכות, כדי להעניק כבוד למת בכך שהוא עסוק רק בצרכי קבורתו.

וכל זה למה? התפיסה הפנימית היא שקבורת המת מעניקה מבט מאיר על החיים. **רק מי שמעריך את החיים, מבין עד כמה חשוב כבוד הגוף אחרי החיים, ואילו הזלזול בכבוד הגוף המת** (כמו שריפת הגוף בקרמטוריום, בתוך אש לוחטת שמכלה כל זכר ממנו, פעולה אכזרית כמותה עשו הנאצים במחנות ההשמדה רח"ל) **נובע בעומקו מחוסר ההערכה לחיים עצמם.**

ג. הסבר מיוחד מאוד למצוות הקבורה אפשר למצוא בגמרא:

3. סנהדרין צ, ב: שאלה קלאופטרה המלכה [מלכת מצרים] את רבי מאיר: ידעתי שהמתים חיים, דכתיב "ויצו מעיר כעשב הארץ", אבל כשהן עומדין, עומדין ערומין או בלבושיהן? אמר לה קל וחומר מחיטה מה חיטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין, צדיקים שנקברים בלבושיהן - על אחת כמה וכמה.

הגמרא יוצרת דמיון בין הקבורה באדמה ובין גרעין חיטה שנשתל באדמה ונרקב בה. הרעיון הוא שהגרעין אינו נגמר, אלא להיפך: מתוך הריקבון חוזר וצומח עץ ענק. הקבורה באדמה היא רק זריעה לצורך צמיחה, זריעה כהשקעה לטווח ארוך. שכן יסודות החומר אינם נעלמים אלא מתפרקים לתוך האדמה ומקבלים את הכוח לחזור ולהצמיח שוב פי כמה. אותה תופעה מתרחשת כאשר גוף בעל חיים נרקב, הוא הופך להיות "דומן", זבל, והיסודות שלו נשמרים. במקרים מסוימים הוא אף חוזר ומייצר חיים, כמו כשמזבלים את האדמה ברקוביות צמחים או צואת בעלי חיים הם מצמיחים.

כך הקבורה באדמה היא כעין זריעה של תאי הדנ"א באדמה (מעבר לשלד העצמות שנותר קיים כל השנים) ואחר כך יחזרו התאים הקטנים הללו ויצמיחו גוף שלם מחדש בתחיית המתים בקרוב ממש.

גשר החיים הרב טיקוצ'ינסקי חלק ב, ג: ההשוואה בין קבורת הגוף לריקבון צמח החיטה היא: ריקבון צמח או בעל חיים, עושה דומן, זבל, ואילו השרפה משאירה אפר. ההפרש בין דומן לאפר הוא מהותי: הריקבון העושה דומן לא כלה, חומרי היסודות של הצמח או בעל החיים נשארו בלי שינוי יסודי והם רק נפרדו וחזרו למקורם. ולכן כשניתן את החיטה באדמה, לא רק שחוזר כל יסוד לתחייה אלא מצמיח ומחיה את עצמו הרבה יותר משהיה בתחילה. ודוקא הריקבון הוא המצמיחו מגדלו ומרבהו. אבל השרפה העושה דשן היא מכלה את החומרים, החמצן, המים, החנקן, הפחמן, לא נשאר להם שריד ופליט אצלנו על הארץ. התנדפו ועלו אל האויר ומכל חומריו נשארו רק החלקים העפרוריים.

³ מובן שבני חת לא ידעו מי קבור שם, כי אחרת לא היו מוכרים את המערה ובוודאי לא הייתה מוגדרת בסתמיות "מערת המכפלה אשר בקצה שדהו".

בהערה⁴ התייחסנו לשאלה: מה כשהנפטר ציווה בצוואתו שלא לקבורו?

זה הסבר עקרוני למצוות הקבורה, אבל עדיין לא ברור מהיכן נולדה הקבורה **בכבוד**? מה פתאום לחפש מקום מכובד עבור הטמנת הגוף, כמו שביקש אברהם עבור שרה? עלינו לומר כי הקבורה מעניקה חדש ומרומם על הגוף עצמו, גם ללא הנפש שבתוכו.

ד. הסיפור המדהים הבא מסופר כאן⁵ בקולו של בעל המעשה: הרב סטיוון אמון הוא רב קהילה ברובע דיל בניו ג'רזי. מדי שנה, בערב ראש השנה, אשתו נוהגת לפקוד את קבר אמה בסטטן איילנד בניו יורק. פעם נסעו באמצע חודש אלול לבקר את נכדיהם בברוקלין, וכיון שאשתו ידעה שלא תספיק להיות שוב בניו יורק בערב ראש השנה, הציעה לעבור דרך בית העלמין בסטטן איילנד.

המקום היה ריק והם התפללו בשקט. לפתע נוצרה התכנסות קטנה סמוך אליהם. משפחה קטנה ליוותה אדם לקבורה והם ניגשו לרב אמון לשאול אם יהיה מוכן להשלים מניין לקדיש. הוא צעד אל מקום הקבורה ואז אירע דבר מוזר. אחרי הקדיש עזבו הילדים את המקום מבלי להישאר עבור הקבורה עצמה. הוא שאל לאן הולכים? והם הפטירו באדישות: "אה, לא צריך אותנו, הטרקטור מוריד את הארון פנימה...". הרב אמון נדהם. הוא נזכר במונח הלכתי שנקרא "מת מצווה", לפיו אדם שאין קרוב שיקבור אותו, מצווה גדולה להתעסק בקבורתו. הוא ביקש מאיש החברה קדישא שנותר לבדו, לסייעו בקבורת הנפטר. במשך שעה וחצי, בחום של אוגוסט בניו יורק, הוציא והכניס את העפר כדי להעניק לאותו נפטר אלמוני כבוד אחרון.

לפני שעזב את המקום הוא הביט מתוך התעניינות בשלט שנשאר על הקבר עם שם הנפטר. בדרך חזרה הביתה נכנסה בו סקרנות מי האיש שקבר. הוא עשה טלפונים למנהיגי קהילות באזור לשאול האם הכירו את הנפטר? בין האנשים אליהם פנה היה מנהל הישיבה שלו מלפני ארבעים שנה בישיבת נר ישראל בבולטימור, אחת הישיבות החשובות והוותיקות באמריקה החרדית, הרב הרמן נויברגר. הרב שמע את הסיפור ושפופרת הטלפון כמעט נפלה לו מהיד. "תאמר שוב את שמו של הנפטר", ולא היו כל ספקות. התברר שלרב אמון עצמו היה קשר עמוק אל הנפטר.

הרב אמון גדל כילד בסיאטל ואביו רשם אותו לישיבה הוותיקה. אולם תקופה קצרה לפני תחילת הלימודים הוא פוטר מעבודתו ולא היה יכול לעמוד בשכר הלימוד. הרב נויברגר ראה את הכאב של האבא והחליט למצוא אדם טוב לב שיהיה מוכן לתרום את שכר הלימוד. אחד מתומכי הישיבה הסכים לשלם את שכר הלימוד במשך שלוש שנים, ועכשיו הוא הדהים את הרב אמון: "האיש שטמנת היום הוא נדיב הלב שהחזיק אותך בישיבה..."

כך שעשרות שנים שומר הקב"ה לאותו יהודי את זכות הצדקה, והדרך החזקה ביותר לגמול לו היא השתתפות בכבוד הקבורה שלו.

התפיסה הייחודית של תורת ישראל על הקבורה מתחילה בפרשת כי תצא:

4. דברים כא, כג: לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלוקים תלוי – רש"י: זלזולו של מלך הוא, שהאדם עשוי בדמות דיוקנו, וישראל בניו הם. משל לשני אחים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נתפס לגזלנות ונתלה, כל הרואהו אומר המלך תלוי.

⁴ אין תוקף הלכתי לצוואה כזו, משום שהאדם אינו בעלים על גופו. הגוף הוא החפץ היחיד בעולם שניתן לנו כפיקדון ולא כבעלות ולכן אין האדם רשאי להזיק לגופו או להכותו וכו'. ראו לקוטי שיחות לד פרשת שופטים. ידוע הדיון בסוף הספר לאור ההלכה של הרב זוין לגבי המחזה של שייקספיר, "משפט שיילוק" מתוך "הסוחר מוונציה": לפי המחזה, שיילוק העניק כספים בריבית לסוחר נוצרי תמורת שעבוד חלקי הגוף של הנוצרי להלוואה ואם לא יחזיר את הכסף – יחתכו ליטרת בשר מגופו. הרב זוון מאריך להוכיח כי ההסכם מבייש רק את החוקה הנוצרית של שייקספיר, אבל לפי ההלכה אין בו תוקף, משום שהאדם אינו בעלים על גופו.

⁵ https://www.youtube.com/watch?time_continue=63&v=6Nar3LJ1Mjw

מדובר באדם מתועב שעבר אחת העבירות החמורות ביותר בפני עדים והתראה, כמו מסית לעבודה זרה או מגלה ערות אימו וכלתו, ונפסק דינו לסקילה ותלייה. וכאן בא ציווי מפתיע: להוריד נבלתו מהעץ לפני שקיעת החמה "כי קללת אלוקים תלוי". ריבונו של עולם מתבזה כשהגוף מתבזה.

זאת גישה מהפכנית: לא רק הנפש קדושה, לא רק המחשבה מרוממת, אלא הגוף המתועב שחטא באחד החטאים הנוראיים ביותר הוא אנדרטה שמשקפת את הקב"ה. ההסבר הפשוט ברש"י הוא שהאדם נברא "בצלם אלוקים", הוא דומה במראהו לריבונו של עולם ולכן התבזותו על העץ, פוגמת בכבודו של מקום. הרעיון מוסבר יותר לפי התפיסה הקבלית המוצגת בקטע הזוהר המפורסם "פתח אליהו": שם מתואר כי מבנה גוף האדם הוא בעצם ביטוי אלגורי למבנה עשר הספירות האלוניות: המוח הוא משל לספירת החכמה בראש הספירות, זרוע ימין היא ספירת החדש, זרוע שמאל היא הגבורה, הגוף באמצע הוא ספירת התפארת שמעבירה את השפע מהמוח אל האיברים וכו'.

ואולם הגישה החסידית מוסיפה תובנה ממשית וכובשת את הלב: הגוף אינו רק דומה למקום, אלא שותפו של האלוקים עלי אדמות. הגוף הוא הנציג הפעיל של הקב"ה בכיבוש העולם לגאולה. המוח חשב תורה, הלב כבש היצר, הפה התפלל והידיים נתנו צדקה.

נשים לב לדבר מופלא: אין בחדר הזה שני אנשים זהים. גם אם יושבים קרובי משפחה מדרגה ראשונה ואפילו אם הם "תאומים זהים", הם לא באמת זהים. לכל אחד יש תווי פנים, טביעת אצבע, חלומות אחרים ותשוקות שונות. אפילו הסינים לא באמת זהים, תעשו רזולוציה קרובה ותראו... אבל למה זה כך? הרי כשאדם נולד שואלים למי הוא דומה? הוא נולד מרצף גנטי מסוים ואמור לשקף אותו, אבל עובדה היא שהורים יולדים עשרה ילדים וכל אחד הוא עולם בפני עצמו. ההבדלים בין אחים הם לפעמים גדולים יותר מההבדלים בין אנשים זרים.

שכן הגוף הוא ארגז הכלים שמקבל האדם כדי להשלים את המשימה הייחודית שנועדה לו. הוא מקבל כישורים ויכולות פיזיות ייחודיות בהתאדם לתפקיד שנועד לו. וכיון שכן מגיע לגוף יחס נעלה ושונה: עלינו להתייחס אליו בחרדת קודש, כמו אל השר הכי קרוב אל המלך, כמו לאנדרטה גבוהה באמצע העיר שמשקפת את הפנים של המלך ומקובל להעניק לה כבוד כמו למלך עצמו.⁶

אבל הרעיון נושא משמעות יותר עמוקה: האמת היא שהגוף אינו רק נציג ה', אלא – וזאת הנקודה העמוקה מכל – **פיסת אלוקות**. חומר הגוף עצמו, הידיים והרגליים, הם חתיכת קדושה עלי אדמות. אנו לא מסוגלים לראות קרני רנטגן או גלי וי-פיי **אף שבוודאי הם קיימים**, וכך אילו זכינו למכונת שיקוף רנטגן בעלת רגישות רוחנית גבוהה, היינו זוכים לראות את האור האלוני שמבצבץ מתוך האיברים שהגשימו רצון ה'. כל מעשה מצווה עוטף את איברי הגוף בניצוץ אלוני ומרומם אותם.

במכתב מיוחד במינו שכתב הרבי לאמן הפיסול העולמי ז'אק ליפשיץ, דימה את מעשה המצוות לאמנות הפיסול: **הכנסת חיים בחומר**. כשם שהפסל הופך אבן דוממת ליצור בעל צורה ו'חיים', כך מעשה המצווה הופך את הגוף לפיסת אלוקות נוצצת. [בהערה⁷ הובאה הרחבה פיקנטית בנושא].

⁶ המדרש מספר על הלל הזקן שנפרד מתלמידיו והלך לעשות מצוה. הוא אמר שהולך לרחוץ את גופו במרחץ. שכן אם את פסלי המלכים אשר מוצגים לציבור לראווה, יש מי שאחראי למרק ולשטוף אותן ומקבל על כך שכר, גופנו שנברא בצלם אלוקים, בוודאי שמצווה גדולה לכבדו ולשמור על ניקיונו.

⁷ אולי תרצו להוסיף כי הליך קידוש החומר, יוצר **קשר עמוק בין האדם ובין החפצים הדוממים שמשמשים אותו**. אוסף הרכוש שנצבר בחיים הוא אינו סתם רכוש סתמי, אלא אוסף הניצוצות הטמונים ברכוש ומצפים שנגאל אותם בכוח מעשה המצווה. שתי דוגמאות: 1. ישנו סיפור ארוך אודות בריחת רבינו הזקן מאימת נפוליאון ולפני שעזב את הבית, תבע לוודא שלקחו משם את כל חפציו ולא נותר כלום. באמצע הדרך התעקש רבינו לחזור הביתה ולוודא שוב שלא נמצא אפילו חפץ קטן ביותר. כשמצאו זוג נעלי בית, הורה לשרוף אותם כליל. הרבי ביאר (תורת מנחם תשחי ב/154 ותשכג 323) כי החפצים הגשמיים בבית, הכילו **ניצוצות רוחניים השייכים לנשמת רבינו הזקן**, ונפוליאון שהתעסק בכשפים היה יכול דרכם לפגוע ברבינו.

והנה סיפור נהדר על חסיד יקר לאורך ימים: הרב שמעון לזרוב הוא שליח הרבי לטקסס. בהיותו בחור בניו יורק, התבקש מדי שנה לערוך בדיקת חמץ בבית הרבנית חנה ע"ה, אמו של הרבי מליובאוויטש. בערב פסח תשכ"ד כשסיים את הבדיקה, ביקשה הרבנית להודות לו והגישה מתנה: סט יפה של כלי תה לחג הפסח. הרב לזרוב סירב לקחת את כלי התה ואמר שהסיוע לרבנית הוא זכות עבודה. לפני שיצא איחל לה "לשנה הבאה בעזר ה'", אבל הרבנית הניפה ידה ואמרה: "בשנה הבאה תעשה בדיקת חמץ בבית שלך".

צדיקים בעלי עיני רנטגן רוחנית, זוכים לראות זאת כבר היום: בשנות השלושים הקודמות, ערב המלחמה הנוראה, הגיע האדמו"ר רבי אהרן מבעלז לבקר בברלין. הרבי מליובאוויטש היה אברך צעיר שחי חיים נסתרים מהעין הציבורית. הוא חפץ לפגוש את הצדיק מבעלז ועמד בתור ללחוץ את ידו. האדמו"ר עטף את ידו במגבת ולחץ את ידי הנוכחים באמצעות המגבת. כאשר הגיע הרבי, הסיר האדמו"ר את המגבת ולחץ ידו בחמימות. הוא פנה אל הנוכחים ושאל לזהותו של האברך. הם השיבו: "חתנו של האדמו"ר מליובאוויטש". הנהן הצדיק בראשו ואמר: "הרגשתי יד חמה..."

מכתב הרבי מליובאוויטש (גליון כפר חב"ד 1611): אלה שחוננו משמים בכישרון אמנותי, אם בפיסול או בציור וכדומה, יש להם את היכולת להפוך דבר דומם כמו מכחול, צבע ודב, עץ ואבן וכו', לצורה של דבר חי. במובן עמוק יותר, זו היכולת להעלות במידה מסוימת את הגשמיות לרוחניות.

ביטוי עוצמתי נוסף לקדושת החומר הם הסיפורים המופלאים על הקשר בין תיקון המזוזות והתפילין לרפואה והצלחה בפרנסה. אבל נחשוב על זה: מהי מזוזת ומהם תפילין ואפילו מהו ספר תורה? בסך הכול פיסת עור בהמה שקודם צעדה ברפת ופלטה "מו" ... אבל זאת העוצמה של הכנת הקלף וכתבת הספר לשם קדושת סת"ם. נוצר איחוד בין גשם ורוח והחומר מתעלה להיות כלי לאינסוף.

הדברים עשויים להישמע מפתיעים, אבל המשך הפרשה מעניק הוכחה רבת עוצמה לכך: הפסוקים הבאים מספרים כיצד אברהם שולח את אליעזר להביא אישה ליצחק ומשביע אותו להביא אישה משם ולא לחתן את יצחק עם בת המקום, מבנות כנען. ואז עושה אברהם דבר מוזר שקשה לעכל אותו: הוא מבקש מאליעזר להניח יד "תחת ירכו", במקום המילה, ולהישבע.

כמובן זה צעד תמוה בכל קנה מידה. ההסבר הוא שכאשר נשבעים צריך לאחוז חפץ מצווה, כפי שהיה נהוג בימי הסנהדרין שהנשבע היה עושה זאת באחיזת ספר תורה. ואולם חפץ המצווה היחידי שהיה לאברהם אבינו הוא מקום המילה ולכן ציווה את אליעזר להניח ידו תחת ירכו.

זה מעורר שאלות: הרי המילה התבצעה ארבעים שנה קודם וכיצד המקום קדוש עכשיו? מכאן שמצוות המילה עשתה את הבלתי יאומן וחיברה חומר ורוח והפכה את הבשר למאיר באהבת ה'.

ליקוטי שיחות ג/759: המצווה היחידה בה המשיכו האבות קדושה בתוך הגשמיות הייתה מצוות מילה. המצווה התייחדה בכך שהקדושה חדרה בתוך הבשר הגשמי ואותה קדושה נשארה גם אחר כך, כמו שכתוב 'והייתה בריתי בבשרכם' ... ולכן כאשר רצה אברהם להשביע את אליעזר באמצעות אחיזה בחפץ של מצווה, הוא אמר 'שים נא תחת ירכו', שכן קדושת המצווה נשארה חקוקה בגוף.

כמובן, הרעיון נושא משמעות עבור החיים עצמם: עלינו להפסיק לפחד מהגוף, לדכא או להדחיק את צרכיו. הגוף הוא סולם שמקרב אל הקדושה אם מתנהלים לשם שמים. אכילה נכונה, שינה וחיי אישות נכונים הם הדרך לשלב את הגוף בחוויית ההתעלות וכך זוכים ל"תחיית המתים" בתוך הגלות עצמה.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

עד הפסח הבא קרו שני דברים: הרבנית הסתלקה (ו' תשרי תשכ"ה) והוא התחתן ועשה בדיקת חמץ בביתו. אבל כאן לא נגמר הסיפור. אחרי פטירת הרבנית נערכה הגרלה על חלק מחפציה ומי שזכתה בסט כלי התנה הייתה גברת לזרוב, אמו של שמעון... בתמימותה הביאה את הסט כמתנה לזוג הצעיר לכבוד ... פסח!